

10. výroční česko-slovenská sinologická konference
MU Brno, 25. - 26. 11. 2016

Hana Třísková
Orientální ústav AV ČR

Slovní přízvuk v čínštině: honba za Yettim?

ABSTRAKT

V jazycích jako je čeština, angličtina ap. **slovní přízvuk** znamená pravidelnou zvukovou prominenci určité slabiky víceslabičného slova, např. *rákosí*, *forget*. Funkcí SP je mj. usnadňovat zvukovou identifikaci daného slova v souvislé řeči. Definičním znakem SP je proto v principu jeho **stabilita** (v určitém slově či slovním tvaru je pozice SP vždy stejná, ač se najdou i výjimky – např. angličtina). SP je klíčovým (byť ne jediným) faktorem, který rozhoduje o distribuci přízvučných slabik v řeči.

V čínštině, jazyce tónovém, je situace méně přehledná. Drtivá většina čínských morfémů nese **lexikální tón**. Čínština pekingského typu (resp. *putonghua*) má vedle tónu i **přízvuk**. Nástrojem vyjádření přízvučnosti / nepřízvučnosti slabiky je právě tón, resp. jeho plná či naopak oslabená realizace. Tónové morfémy v zásadě potřebují, aby jejich tón byl plně realizován, aby mohl plnit svoji **distinktivní funkci**. Morfémy mají tedy dobré důvody se **bránit nepřízvučnosti**. Ovšem SP vyžaduje kontrast přízvučné a nepřízvučné slabiky/slabik. Tolik obecně.

Pokud jde o SP v čínštině, většina dvojslabičných slov, která jsou středobodem zájmu (téměř ¾ běžné slovní zásoby), jsou oba sylabomorfémy tónické (např. *dàxué* 大学). Výroky rodilých mluvčích o tom, kde v nich leží přízvuk, jsou notoricky **nekonzistentní**. Nadto v mnoha případech existuje **přízvukovací variabilita**, která je postižitelná jen statisticky (viz „akcentuační typy“ O. Švarného), což nejde dohromady s konceptem SP. Např. *Běijīng dàxué* 北京大学 vs. *dàxué jiàoshī* 大学教师. Pokud jde o významnou, leč omezenou skupinu dvojslabičných slov s lexikálním „lehkým tónem“ na druhé slabice (např. *dòufu* 豆腐), jejichž přízvukování je 100% stabilní, spíš než o slovním přízvuku na první slabice je na místě mluvit o „slovním nepřízvuku“ na druhé slabice. Příspěvek zpochybňuje použitelnost konceptu slovního přízvuku pro čínštinu (*putonghua*). Jedním ze silných argumentů je fakt, že lingvisté dosud pro čínštinu nenabídlí žádné fonologické řešení přijímané většinou. Konkurenčních návrhů je přitom řada: 1) SP neexistuje; 2) existují dva přízvukovací vzorce: 重轻, 重重; existují tři přízvukovací vzorce: 重轻, nebo 重中, nebo 中重, atd.